

PRIMII PAȘI ÎN ARTA PIANISTICĂ

FIRST STEPS IN PIANISTIC ART

LUDMILA REABOȘAPCA,

profesor universitar interimar, doctor în studiul artelor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

În articol sunt descriși primii pași în arta pianistică ai copiilor de vârstă preșcolară (4-6 ani), bazat pe propria experiență a pedagogului și pe anumite metode moderne ale vestiților muzicieni. Aceste lecții cu copii-dotați prezintă o mare diferență între componentele lor de aptitudini muzicale. Sarcina profesorului este de a cunoaște posibilitățile micului muzician și de a dezvolta cât mai repede deprinderile sale de a cânta la pian. Este propusă o nouă culegere de cântece pentru copii „Colo-n vale pe imaș” de cunoscutul compozitor Teodor Zgureanu, care va îmbogăți repertoriul școlilor de muzică cu noi cântece pentru copiii mici și care pot fi incluse în programul de studii pentru pianiștii începători.

Cuvinte-cheie: copii dotați, pianiști începători, micul muzician, aptitudini, experiență, metode moderne, deprinderi, cântece, T. Zgureanu, repertoriu, școli de muzică.

In the present article the author describes the first steps in piano playing of preschool children basing herself on her own experience and certain modern methods used by famous musicians. Special attention is given to music lessons with gifted children who have significant musical abilities. The teacher's task is to reveal the little musician's possibilities as soon as possible and develop his skills in piano playing. A new collection of songs for children „Colo-n vale pe imaș” (Over there in the valley, on the common) by the well-known composer Tudor Zgureanu is proposed for working with children. This collection will enrich the repertory of music schools with new songs for little children, songs that could be included in the curriculum for pianists-beginners.

Keywords: *gifted children, pianists beginner, the little musician, skills, experience, modern methods, abilities, songs, T.Zgureanu, repertory, music school.*

Mircea Dan Răducanu în monografia sa *Metodica studiului și predării pianului* constată: „Aptitudinile instrumentale, în afara unor rare excepții, dacă nu sunt dezvoltate intens și corect în copilărie, rămân destul de limitate și puțin posibile de deosebite perfecționării. Este vorba, în special, de aptitudinile mecanice și chiar de dezvoltarea auzului intern în toate componentele sale.

Așadar, înzestrarea naturală se pune în valoare în activitate și, totodată, activitatea formează aptitudinea, o duce la nivelul care depășește cu mult predispozițiile native. O singură aptitudine, oricât de dezvoltată, nu poate asigura reușita deplină a unei activități. Combinarea specifică a diferitelor aptitudini necesare pentru îndeplinirea creatoare și obligatorie a unei activități diferă de la o persoană la alta și se numește talent pentru activitatea respectivă.

Talentul reprezintă o combinație originală a aptitudinilor ajunse la o deosebită dezvoltare, făcând posibilă crearea de valori noi și prețioase” [1, p. 43].

Fericit este profesorul care, pe parcursul practicii sale pedagogice, întâlnește un elev dotat. Din experiența proprie de lucru cu copii dotați începători, vreau să menționez îndeosebi întâlnirea cu o fetiță, Zuchina Iulia, de 4 ani și 7 luni, care vroia să studieze pianul. Iulia cunoștea alfabetul muzical și citea foarte bine notele, fiindcă a început să învețe exercitarea la pian, odată cu citirea notelor. Era foarte uimitor că un copil de 4 ani și 7 luni citește atât de bine textul muzical, dar și mai paradoxal era faptul că, fără note, la auz, Iulia nu putea să alcătuiască nici o melodie. Această primă treaptă de studiere și interpretare la auz a fost trecută cu vederea de profesorul cu care Iulia a învățat alfabetul muzical. De aceea, eleva n-a putut să alcătuiască nici o melodie fără textul muzical vizual, fiindcă a fost deprinsă să cânte după note.

Am început să cântăm la pian diferite cântece din filme cu desene animate. Când numai îi arătam prima clapă și cu care deget să înceapă a exersa la pian, Iulia continua mai departe să cânte de sine stătător.

Iulia parcă era condusă de cineva pe calea muzicii, spre a învăța ceva nou la fiecare lecție. Acest cineva era intuiția intelectuală foarte bine dezvoltată. De aceea, fetița parcă știa deja melodia care trebuia să fie cântată mai departe. Am învățat câteva cântece și apoi am trecut la școala pentru pian a lui L. Barenboim *Calea spre muzică*.

A doua dificultate cu care ne-am ciocnit a fost cântarea pe de rost, din memorie. Aici, un mare rol îi revine auzului interior, care se dezvoltă numai prin practică, prin activitate muzicală. Elevul trebuie să cânte lucrarea în sine, prin interiorul auzului lăuntric, capacitate care era foarte greu de explicat Iuliei, deoarece avea numai 5 ani. Am găsit o ieșire din situație foarte simplă. Cu ajutorul căștii am ascultat piesa *Către Elize* de L. Beethoven. Ea a urmărit textul și, simultan, a ascultat muzica. În clasă am imitat acest proces. I-am explicat elevei, când dânsa se pregătea pentru a cânta o piesă pe de rost, fără a o întrerupe, că muzica răsună în urechi, iar momentul este asemănător cu acela când ascuți în casă, tot astfel și interpretarea muzicală, prin memorie, este condusă de auz de la început până la sfârșit.

Petreceam lecțiile foarte interesante. Iulia descifra noul material foarte repede și cu un mare interes. Odată i-am propus un *Menuet* de J. S. Bach și i-am spus să învețe o strofă. La următoarea lecție Iulia a pregătit toată lucrarea. Când am întrebat-o de ce a descifrat tot textul, ea mi-a răspuns că vroia să știe conținutul piesei până la sfârșit. Am înțeles că Iulia citea textul ca pe o carte, ca pe o poveste interesantă. Uneori, aveam impresia că ea aude cu ajutorul ochilor. Iulia se dezvoltă foarte repede și din punct de vedere tehnic. Cânta cu ușurință diferite studii de K. Czerny, M. Clementi, spunea că ele sunt compuse din game care se interpretează cu mișcările pe claviatură în sus și în jos. Înainte de a descifra o piesă nouă, trebuia să stabilim metrul și digitația. K. Martienssen spunea: „Pentru un copil-minune cântarea la un instrument muzical este un lucru foarte ușor, fiindcă el nu pune întrebarea „Cum să fac acest lucru?”. Copilul vrea foarte mult să facă cunoștință cu această muzică și acest sentiment îl conduce prin toate obstacolele care le întâlnește în calea sa” [2, p. 28].

În scurt timp (3 luni), Iulia a interpretat cu succes *Menuet* în si-minor de J. S. Bach și un cântec de A. Chiriac *Din neamul lui Păcală*, prelucrat pentru 4 mâini, la un concurs al copiilor dotați, organizat de Uniunea Compozitorilor din Republica Moldova, unde a obținut *Diploma specială*, ca cea mai mică interpretă.

Cu ajutorul intuiției intelectuale foarte bine dezvoltate, Iulia învața foarte repede. Programa de studii pentru un an o făceam într-o jumătate de an. Sonatinele le descifram integral, din polifonia lui J.S. Bach am studiat multe piese, printre care *Albumul A.M. Bach*, apoi am trecut la mici preludii și fugi. Piese noi le-am cântat din *Albumul pentru tineret* de R. Schumann, *Albumul pentru copii* de P. Ceaikovski, *Către Elize* de L. Beethoven și multe studii de K. Czerny, M. Clementi, A. Lemuan.

Iulia a studiat mai târziu game și arpegii, când avea deja 6 ani, din motiv că ea putea să se plictisească de prea multe formule tehnice.

Spre regret, la vârsta de 7 ani Iulia s-a stabilit cu traiul în SUA. Acolo a continuat lecțiile de pian la o școală specială, dar pentru supraviețuire a fost nevoită să-și aleagă o altă profesie.

După Iulia Zuchina, am mai avut încă un elev foarte talentat, care avea 6 ani și cu care am început primii pași în muzică. Prima treaptă – cu cântece pentru copii, care le cânta la auz – a trecut cu succes. Apoi am început studierea școlii lui L. Barenboim, A. Leahovițkaia – *Studii, Piese, Ansambluri*. Băiatul învața foarte repede textul și la sfârșitul lecției deja cânta pe de rost pentru părinții săi.

La unii copii, aptitudini auditive deosebite se observă deja la 3-4 ani, sub influența procesului de educație muzicală. Mai întâi ei învață să cânte, să danseze, să se miște în ritmul muzicii, apoi să cânte la un instrument muzical. La acești copii, datorită predispozițiilor deosebite, procesul dat decurge ușor și repede. O singură aptitudine nu poate asigura reușita deplină a unei activități. Combinarea activității specific diferită de la o persoană la alta a aptitudinilor pentru îndeplinirea creatoare a unei activități demonstrează posibilitățile, potențialul unui copil pentru dezvoltarea lui în această direcție. Procesul cel mai însemnat pentru profesor este de a observa la timp și atent activitatea elevului în domeniul studiat. Sarcina profesorului este de a cunoaște posibilitățile micului muzician și de a dezvolta cât mai repede deprinderile lui de a cânta la pian. Dacă elevul are curaj și voință de a trece prin obstacole repede, atunci țelul de a interpreta o piesă muzicală va fi mai clar și rezultatele vor fi atinse mai repede.

La băiatul de 6 ani rezultatele au fost clare atunci, când procesul descifrării a fost finisat, dar pentru aceasta a fost nevoie ca să inventăm comparații și asocieri ca textul să fie mai clar. Când am descifrat partea a III-a a *Concertului* în Sol major de J. Haydn, am repartizat textul pe fraze asemănătoare, pe elementele facturii care se repetă, game, arpegii mici și mari, acorduri, gruppeto, triluri și mordente. Atunci elevul învața și memoriza textul muzical rațional și conștient. Cu ajutorul acestei metode didactice am pregătit partea a III-a *Rondo* din *Concertul* în Sol major de J. Haydn într-un timp foarte scurt (trei săptămâni).

Lucrul tehnic și muzical s-a desfășurat paralel cu descifrarea și învățarea textului. Ieșirea în scenă la elevii claselor primare este mai ușor de pregătit. Ei sunt mai bine dispuși pentru concertele publice. Pregătirea pentru acest eveniment necesită un antrenament de interpretare cu public în clasă, de repetiții în sală, unde se va desfășura concertul sau examenul, la un instrument necunoscut. Copiii dotați evoluează cu plăcere în concertele publice. Ei se concentrează asupra interpretării creației muzicale și aud numai ceea ce trebuie să fie executat la pian. Din punct de vedere muzical, acești copii se dezvoltă în mod diferit. Totul depinde de sensibilitatea melodiei, acompaniamentului, mișcărilor ritmice. Muzicalitatea se dezvoltă în paralel cu alte aptitudini artistice. Copilul trebuie să viziteze spectacolele de operă, concertele, să audă muzică din filme cu desene animate, să citească despre viața compozitorilor, despre creațiile care le interpretează, să privească filme-balet, opere cu diferite elemente muzicale. Dacă copilul are aptitudini muzicale, pentru el nu are importanță ce muzică ascultă: pentru copii sau pentru alte vârste. El poate să asculte muzică clasică sau contemporană, romantică sau modernă a diferitor compozitori și genuri. Principalul pentru un copil este să audă muzică frumoasă. Uneori, observăm la concertele simfonice, camerale, vocale, copii care ascultă foarte atent. Aptitudinile muzicale pe care le posedă atrag interesul copiilor.

Profesorul de muzică totdeauna supraveghează copiii cum ascultă muzica. Dacă copiii sunt permanent atenți în ascultare, cointeresați de procesul muzical, atunci ei dispun deja de aptitudini muzicale înalte, indiferent de situație: poate fi lecția de muzică ori interpretare scenică.

Când părinții aduc copilul în clasa de pian, întotdeauna îi întreb: „De ce doriți ca copilul Dumneavoastră să cânte la pian?” Din explicațiile lor, noi, profesorii, putem să facem anumite concluzii asupra îndeletnicirii copiilor acasă, în timpul jocurilor ori distracțiilor. La această vârstă copilul poate foarte sincer să-și exprime impresiile proprii față de creația muzicală.

Ce se întâmplă atunci când copilul aude compoziția artistică? El este, în primul rând, impresionat de această creație, demonstrându-și starea lui emoțională prin atenția cu care ascultă muzica.

Impresia pe care o manifestă copilul asupra unei lucrări muzical-poetice demonstrează aptitudinile lui în înțelegerea imaginii artistice, muzicale, ce poate fi dezvoltată la lecțiile de muzică de către profesor, care trebuie să fie, la rândul său, și el însăși foarte dotat în domeniul muzical-didactic.

H.G. Neuhaus, în monografia sa *Despre arta pianistică*, a stabilit următoarele capacități pe care profesorul trebuie să le dezvolte la copil:

1. Înainte de a începe să învețe a cânta la un instrument, elevul trebuie să posede simțul muzical, această muzică trebuie să trăiască în interiorul lui, în suflet și să fie percepută de auzul muzical propriu.

2. Orice execuție ori o interpretare muzicală este alcătuită din trei elemente fundamentale: muzică – executant – instrument.

3. Cu cât este mai clar scopul (conținutul, muzica) cu atât mai clare sunt mijloacele necesare de a-l atinge. Înțelegerea acestui scop îi oferă interpretului posibilitatea să tindă spre el, să-l atingă, să-l întruchipeze în interpretare și toate acestea la un loc alcătuiesc problema tehnicii.

4. Măiestria de muncă asiduă în învățarea unei bucăți muzicale este unul din criteriile pentru aprecierea unui pianist [3, p. 14].

Astfel, poate peste câțiva ani, vom găsi o nouă „stea” în domeniul artei muzicale interpretative.

Literatura pianistică pentru copii este foarte diversă – de la opera lui J.S. Bach, W.A. Mozart, J. Haydn până la creațiile de muzică modernă. Pentru a dezvolta gustul copilului către muzica contemporană este necesar să includem în repertoriu creații noi, recent apărute la editurile noastre. Pedagogii școlilor de muzică știu că, dacă copilul are aptitudini muzicale, pentru el nu are importanță ce muzică va interpreta, poate să-i placă muzica clasică, romantică sau contemporană, scrisă într-un limbaj nou, cu armonii și ritmuri neobișnuite, dar cu imagini mai apropiate de viața lor cotidiană – muzica populară, clasică, instrumentală sau vocală.

Pentru copilul care posedă aptitudini muzicale perfecte, toată muzica care-l înconjoară este frumoasă, îndeosebi, dacă are un conținut adecvat și care îi este mai aproape de sufletul său.

Recent, a apărut o culegere de cântece pentru copii *Colo-n vale, pe imaș*, de cunoscutul compozitor Teodor Zgureanu, pe versuri de Marcela Mardare, care va îmbogăți repertoriul școlilor de muzică cu noi cântece scrise special pentru copii mici și care pot fi incluse în programul de studii pentru pianiștii începători. Astfel, copiii vor executa cu mare plăcere melodiile populare, care sunt incluse în acesta culegere, ele fiind mai aproape de sufletul lor și pe care le aud mai des la diferite concerte, sărbători, lecții de cor. Pentru ca aceste cântece să aducă un folos real la lecțiile de muzică, este necesar să-i expunem copilului scopuri clare și precise. Pentru atingerea neapărată a acestor scopuri, spre a cultiva arta frumosului, este necesar ca în afara melodiilor populare să mai utilizăm și creații mai simple ale compozitorilor deja cunoscuți din Republica Moldova, care au scris piese sau prelucrări folclorice pentru copii.

Culegerea include diferite cântece, care oglindesc imagini și impresii din viața copilului și care sunt legate nemijlocit de lumea lui înconjurătoare. Creațiile sunt însoțite de versurile poetesei Marcela Mardare, care ajută în mare măsură copilului să înțeleagă, să simtă și să cânte aceste melodii simple, spre a-și dezvolta multilateral imaginația, simțul frumosului, muzicalitatea. Compozitorul cunoaște foarte bine posibilitățile interpretative ale copiilor, de aceea melodiile sunt ușoare și dublate de pian,

ca în cântecele: *Colo-n vale, pe imaș, Moș Crăciun, Veverița*. În cântecul *Țânțarul* melodia trece din mâna stângă în mâna dreaptă și dublează partiția vocală, spre a ajuta micul interpret să cânte cât mai clar și mai sigur, iar în cântecul *Ursulețul*, compozitorul alege registrul grav pentru a caracteriza *Ursulețul* și registrul înalt în cântecul *Naiul Furnicuței* pentru a caracteriza naiul, bine cunoscut în muzica folclorică.

Compozitorul propune titluri legate nemijlocit de copilărie: *Veverița, Buburuza, Ariciul, Furnicuța, Albinuța, Cocoșelul* – pentru ca ei să fie mai cointeresați în emiterea sunetului caracteristic acestor personaje. Prin aceste cântece pedagogul dezvoltă aptitudini auditive, îndrumând copilul spre a-și uni imaginația cu auzul. Copilului îi este mai ușor să înțeleagă muzica redată prin sunet și însoțită de cuvinte din piesa executată. Familiarizându-se cu aceste piese, la copil se dezvoltă involuntar fantezia bogată în metafore, imaginile poetice analogice cu natura și viața. Aceste analogii muzicale sunt reflectate și în titlurile cântecelor *Colo-n vale, pe imaș, Cu o floare la ureche, Naiul Furnicuței*. Versurile acestor cântece dezvoltă dragostea și interesul pentru arta poetică, spre exemplu, care ajută copilul să-și insufle sentimentul estetic al frumosului.

Profesorii școlilor de muzică pot să folosească acest repertoriu pentru copiii începători, dar acompaniamentul copiii îl vor executa singuri mai târziu, când își vor dezvolta totalmente capacitățile pianistice și tehnice. Așadar, copilul cântă o piesă interesantă, fie ea chiar simplă, făcând acest lucru cu plăcere, emoțional, iar pedagogul trebuie să indice sunetul, tempoul, nuanțele, să explice dificultățile ritmice și dinamice în interpretare. Acest lucru asupra creației muzicale va pregăti copilul spre a crea un artist în deplină maturitate. Sarcina de a dezvolta talentul, constă nu numai în interpretare, dar în a-l face pe micul interpret mai inteligent, mai sensibil, mai cinstit – sarcină reală, dictată de timp.

Un aport însemnat în dezvoltarea copilului în scopul îmbogățirii lumii lăuntrice și potențialului intelectual au adus și culegerile: *Album pentru tineret* de R. Schumann, *Album pentru copii* de P. Ceai-kovski, precum și creațiile compozitorilor din Republica Moldova, care au scris și muzică pentru copii.

Cântece pentru copii mult îndrăgite există în repertoriul muzical al mai multor popoare. Bineînțele, toți copiii ar vrea să cânte, dar nu toți pot face acest lucru. De aceea, acest bogat material muzical poate fi transcris pentru pian și pentru un ansamblu în patru mâini. Creațiile sunt utile chiar și pentru perioada începătoare a studiilor, când micii muzicieni încă nu au învățat notele. Poeziile, melodiile, exercițiile ritmice pot fi folosite ca și în școala *Schulwerk* a lui Carl Orff sau *Calea spre muzică* a lui L. Barenboim.

În concluzie menționăm că pedagogul trebuie să formeze și să dezvolte permanent capacitățile muzicale, intelectuale și artistice ale copilului. În multe țări, pentru copiii începători, sunt deja create școli cu noi metode de interpretare, care includ exerciții mai adecvate și mai utile. Datorită compozitorilor T. Zgureanu, Z. Tcaci, O. Negruța, M. Stârcea există posibilitatea de a alege piese din diferite culegeri, adăugând lucrările altor autori clasici, astfel putând fi creată o nouă școală de predare a muzicii pentru copiii începători în Republica Moldova, iar pedagogii cu experiență vor putea utiliza deja acest bogat material în lucrul lor. Cel mai important este faptul că avem deja un repertoriu divers metodico-didactic, care trebuie folosit cu iscusință pentru a-l include în mod creativ în lucru cu copiii din școlile de muzică.

Referințe bibliografice

1. RĂDUCANU, M. *Metodica studiului și predarea pianului*. Iași: Conservatorul G. Enescu, 1977.
2. МАРТЕНСЕН, К. *Индивидуальная фортепианная техника*. Москва: Музыка, 1967.
3. NEUHAUS, H. *Despre arta pianistică*. București: Editura muzicală a uniunii compozitorilor R.P.R., 1960.